

Üst Solunum Yolu Enfeksiyonu Geçiren Çocukların Ailelerinin İnfluenza Aşısı Hakkındaki Düşünceleri

Opinions of the Parents of Children with Upper Respiratory Tract Infection about the Influenza Vaccine

Naci Topaloğlu¹, Şule Yıldırım¹, Mustafa Tekin¹, Suzan Saçar²,
Emel Peker³, Erkan Melih Şahin³

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk Hastalıkları AD., Çanakkale.

² Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Enfeksiyon Hastalıkları AD., Çanakkale.

³ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği AD., Çanakkale.

Özet

Çocukluk çağında en sık görülen enfeksiyonlardan olan influenza enfeksiyonları influenza aşısı ile etkili bir şekilde önlenmektedir. Aşının etkinliği, güvenliği ve yan etkileri üzerine tartışmaların ve medyanın olumsuz etkileri aşılama oranlarının düşük kalmasına yol açmıştır. Biz bu çalışmada ailelerin grip aşısı hakkındaki bilgi, tutum ve davranışlarının tespit edilmesini amaçladık. Çalışmaya katılan 214 ebeveynin aşılama oranı %13.1'di. Ebeveynlerin çocuklarını aşılatma oranı ise %16.4'tü. Ebeveynlerin aşı hakkında en sık bilgi aldığı kaynak doktorlar (%59,7) iken aşı yaptırmayı yaptırmama kararında en etkili faktörün medya olduğu görüldü (%70,7). Bu nedenle medyada çıkan haberlerin ve sağlıkla ilgili bilgilerin dirmelerin ilgili uzmanlarca doğru ve kaygı giderici bir şekilde sunulması önemlidir.

Anahtar kelimeler: İnfluenza, aşı, medya.

Abstract

Influenza infections that are the most common childhood infections can be prevented effectively with influenza vaccine. Negative effects of the debates on vaccine effectiveness, safety, side effects and negative effects of media have led to low vaccination rates. In this study we aimed to detect knowledges, attitudes and behaviours of parents about the influenza vaccine. Totally 214 parents participated in the study, the vaccination rate was 13.1%. The rate of vaccination of their children was 16.4%. The most common source of information about the vaccine was doctors (59.7%), however the most effective factor for the decision of having the vaccine was media (70.7%). Therefore, submission of the news about the vaccine in the media and health-related disclosures should be done accurately by experts and should relieve anxiety.

Key words: Influenza, vaccine, media.

Giriş

Çocukluk çağında akut solunum yolu enfeksiyonları oldukça sık görülür. Bunların da çoğu üst solunum yolu enfeksiyonlarıdır (ÜSYE). Çocuk polikliniklerine başvuran hastaların yaklaşık % 30-40'ını solunum yolu enfeksiyonu olan hastalar oluşturur. Otit, sinüzit, rinit, farenjit, tonsillit ve epiglottit çocuklarda en sık görülen ÜSYE tablolarıdır. Pnömoni, bronşit ve akut bronşiolit de en sık görülen alt solunum yolu enfeksiyonlarıdır. Otit, sinüzit ve akut epiglottit dışında genellikle (%90'dan fazla) etken non-bakteriyel sıklıkla da virüslerdir. Pnömoni de etken sıklıkla bakteri kaynaklı olmasına rağmen akut bronşiolit virüs kaynaklıdır. Ülkemizde 0-4 yaş arası çocukların en sık ölüm nedeni solunum yolu enfeksiyonlarıdır. 0-1 yaş çocuk ölüm-

lerinin %48.8'i ile 1-4 yaş arası çocuk ölümlerinin %42.1'inin nedeni pnömonidir [1,2].

İnfluenza (grip), A ve B iki alt tipi olan, akut, ateşli ve kendini sınırlayabilen bir viral hastalıktır. Kış aylarında farklı şiddette salgınlara yol açabilmektedir. Yüksek ateş ile seyretmesi, epidemiler yapması, pnömoni gibi komplikasyonlar sonrası ölüm yol açması üst solunum yolu enfeksiyonlarına yol açan virüslerden ayıran önemli özellikleridir. Bulaşma virüs partiküllerini içeren aerosollerin inhalasyonu ile olmaktadır. Virüsün hemagglütinin (HA) ve nöraminidaz (NA) olmak üzere patojenezden ve immün korunmadan sorumlu iki majör yüzey glikoproteini vardır. İnsanlarda üç adet HA

Sorumlu yazar / Corresponding Author: Naci Topaloğlu

Adres: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Hastalıkları AD., Çanakkale.

E-posta: nacitopaloglu@mynet.com

Geliş Tarihi / Received: 27.09.2012

Kabul Tarihi / Accepted: 02.01.2013

subtipi (H1, H2, H3) ve iki adet NA subtipi (N1, N2) bulunmaktadır. Bilinen 14 HA ve 9 NA subtipi vardır. İnfluenza virüsünde sürekli antijenik değişim nedeniyle yeni virüsler ortaya çıkmakta ve değişen aralıklarda pandemilere neden olabilmektedir [3].

İnfluenza aşısı, hastalığı ve komplikasyonlarını önlemek için kullanılan günümüzün en etkili yöntemidir. Aşının yaşlılar, ufak çocuklar, toplu yerlerde yaşayanlar, kronik akciğer ve kalp hastalığı gibi altta yatan hastalığı olanlar, gebeler ve hastane çalışanları için yapılması önerilmektedir [3].

Aşı etkinliği, güvenlik ve yan etki oranları üzerine tartışmalar bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de tartışılmaya başlandı. Türkiye’de 2009-2010 sezonunda pandemik H1N1 aşısı için Sağlık Bakanlığı 43 milyon doz aşı temini yapmıştı. Ancak akademik kurumlara rağmen medyanın yönettiği negatif kampanyalar sayesinde aşı uygulamasına karşı insanlarda ciddi tereddütler oluşmuş ve istenilen aşılama oranlarına ulaşamamıştır [4,5].

Biz bu çalışmada ailelerin grip aşısı hakkındaki bilgi, tutum ve davranışları ve ailelerin solunum yolu enfeksiyonlarına grip aşısının etkileri hakkındaki düşüncelerinin tespit edilmesini amaçladık.

Gereç ve Yöntem:

Çalışmamıza Ekim 2011 ve Şubat 2012 tarihleri arasında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi Araştırma ve Uygulama Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Polikliniği’ne üst solunum yolu enfeksiyonu şikayetleri ile başvuran bir yaşından büyük en az bir çocuğu olan ebeveynler dahil edilmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul edenler ile sessiz ve sakin bir ortamda yüz yüze görüşmede araştırma için hazırlanmış anket uygulanmıştır. Ailelere çalışma hakkında sözel bilgi verilmiş ve onamları alınmıştır. Onam vermeyen aileler ve çocukları çalışmaya dahil edilmemiştir. Ayrıca immün yetmezlik, diyabet, kistik fibroz, kronik böbrek ve karaciğer yetmezliği ve malabsorbsiyon sendromları gibi bilinen kronik hastalığı olan hastalar çalışma dışı bırakılmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS istatistik programına aktarıldı.

Bulgular:

Çalışmaya 214 ebeveyn katıldı. Ebeveynlerin eğitim düzeyine bakıldığında 3’ünün (%1.4) okur yazar değil, 96’sinin (%44.9) ilköğretim mezunu, 31’inin (%14.5) ortaokul mezunu, 24’ünün (%11.2) lise mezunu, 60’ının (%28) üniversite mezunu olduğu görüldü. Çalışmaya katılan ebeveynlerin yaş ortalaması 34.2 idi (minimum 22 yaş- maksimum 58 yaş). 134 ebeveynin (%62.6) ev hanımı olduğu saptandı. Çocukların yaş ortalaması 7.14 yıl idi (1-16 yıl). Çocukların 115’i erkek (%53.7), 99’u (%46.3) kız çocuktur. Çocuklara aşı yaptırma açısından cinsiyete göre anlamlı bir fark saptanmadı ($p>0.05$).

Ebeveynlere çocuklarına grip aşısı yaptırıp yaptırmadıkları sorulduğunda %83.6’sının yaptırmadığı,

%16.4’ünün ise yaptırdığı görüldü. Ebeveynlerin kendilerinin aşılanma oranları ise %13.1’di. Ebeveynlerden kendisine grip aşısı yaptıranların %39.3’ü çocuğuna bu aşığı yaptırmadığı saptandı. Ebeveynin kendisine grip aşısı yaptırmama sıklığı ile çocuğuna grip aşısı yaptırmama sıklığı arasındaki fark anlamlı saptandı ($p<0.001$). Eğitim düzeyi ve aşılanma ile çocuklarını aşılatma oranları arasında istatistiksel anlamlı fark yoktu.

Çalışmamızda 2009-2010 sezonunda yapılan H1N1 aşısı için ise aşılanma oranı çocuklar için %7.7, ebeveynler için ise %8.1 idi. Bu aşı için aşılanma oranının düşük oluşunu Torun ve ark o dönemde medyada çıkan olumsuz haberler ve sağlık bakanlığı ile başbakanlık arasında fikir çatışmasına bağlamıştır, bizim çalışmamızdaki veriler de bu görüşü desteklemektedir [6].

Ebeveynlerin %67.6’sı çocukları grip olduğunda iş günü kaybı yaşadıklarını belirtti. Çocukların grip olduğunda okula gitmediği gün sayısı ise %30.3’ünde 1 gün, %37.0’inde 2 gün, %16.1’inde 3 ve daha fazla gün iken %16.6’sında devamsızlığa yol açmadığı belirtildi.

Ebeveynlere aşının hastalıklardan koruma oranı sorulduğunda %13.4’ü hiç korumadığını düşünürken, %1.4’ü tamamen koruduğunu düşünmekte idi. %32.1’i aşının koruyuculuğunun iyi derecede olduğunu, %31.1’i orta derecede, %22.0’si de az derecede olduğunu belirtti. Eğitim düzeyi ve aşının koruyuculuğu ile ilgili bilgi düzeyi arasında istatistiksel anlamlı ilişki yoktu ($p>0.05$) ancak eğitim düzeyi arttıkça aşının koruyuculuğunun olmadığını düşünme oranı artmıştı.

Ebeveynlere ne sıklıkta aşı olunması gerektiği hakkındaki düşünceleri sorulduğunda %55.4’ü senede bir kez olarak belirtirken, %33.2’si sadece önemli salgın zamanlarında olmasının yeterli olacağını belirtti. Eğitim düzeyi ve aşı sıklığını doğru bilme aranda anlamlı ilişki saptandı ($p=0.02$). %25.6 ebeveyn aşının yan etkilerinin olmadığını düşünürken, %63.5’i önemsiz yan etkilere sahip olduğunu, %10.8’i ise belirgin yan etkileri olduğunu düşündüğünü belirtti. Eğitim düzeyi ve aşının yan etkisinin olduğunu düşünme arasında istatistiksel anlamlı ilişki vardı ($p<0.05$). Eğitim düzeyi arttıkça yan etki korkusu artıyordu. Ancak hastalığın ve aşının yan etkilerinin karşılaştırılması istendiğinde ebeveynlerin %50’sinin hastalığın yan etkilerinin daha fazla olduğunu düşündükleri, %17.3’ünün aşının yan etkilerinin daha fazla olduğunu düşündüğü, %32.7’sinin ise her ikisinin yan etkilerinin benzer olduğunu düşündükleri görüldü. Aşının yan etkisi olduğunu düşünme ve çocuğuna aşı yaptırmama oranları arasında anlamlı ilişki saptanmadı ($p>0.05$). Aşı yaptırmama kararında yan etkilerin olumsuz etkiye sahip olmadığı görüldü.

Çalışmamıza katılan ebeveynlerin grip hastalığı ve aşısı hakkında bilgi kaynaklarının %59.7 doktorlar,

%21.3 televizyon-radyo olduğu saptandı (Şekil 1). Eğitim düzeyinin bilgi kaynağı konusunda anlamlı etkisi olmadığı görüldü ($p=0,4$) ancak internetten bilgi edinme şeklini sadece lise ve üniversite mezunları kullanmıştı.

Ebeveynlerin %38.1'i grip aşısını güvenilir bulurken bu oran H1N1 aşısı için %14.6 idi. Aşığı güvenilir bulma oranları eğitim düzeyi arttıkça istatistiksel olarak anlamlı azalıyordu ($p<0.05$). %64.8 ebeveyn domuz gribi ile ilgili tartışmaların aşığı olan güvenlerini azalttığını belirtti.

Aşının yararına inanmama ve çocuğuna aşı yaptırmama ($p=0.02$) ile kendine aşı yaptırmama ($p=0.04$) arasındaki ilişki anlamlı saptandı.

Aşığı yaptırap yaptırmama kararında etkili olan faktörler sorgulandığında sıklıkla medya etkisi, sürekli aşı olmak gerekeceği inancı, aşının yararına inanmama gibi nedenler olduğu görüldü (Tablo1).

Tartışma

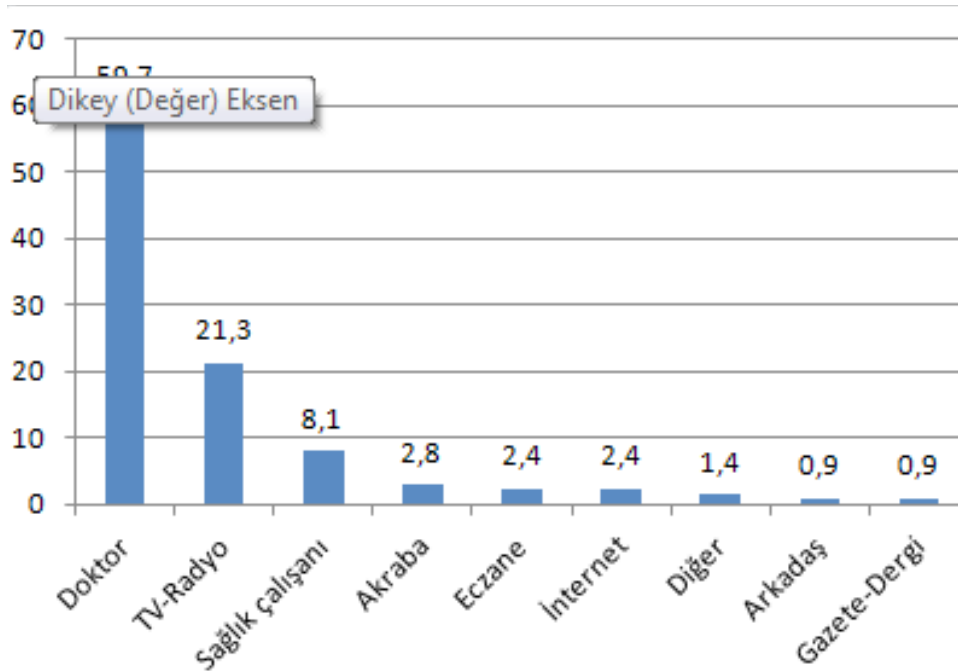
İnfluenza aşısı influenza enfeksiyonlarına karşı güvenilir, etkili ve maliyet-etkin bir korunma yoludur [7]. Ancak Türkiye'deki aşılama oranları ile ilgili kesin veriler olmamakla birlikte sağlık çalışanlarında yapılmış çalışmalarda Torun ve ark oranı %12,7 [6], İkinci ve ark. oranı %8.8 olarak bildirmişlerdir [8]. Yine çocuklardaki aşılama oranlarına bakıldığında veriler daha çok sağlık çalışanlarının çocukları ile ilgilidir. Torun ve ark bu oranı %21,1 olarak rapor etmiştir [9].

Bu oranların normal popülasyonda daha düşük olduğu tahmin edilmektedir. Bizim çalışmamızda

aşılama oranı ebeveynlerin kendisi için %13,1 ile literatürle uyumluydu. Çalışmamızda H1N1 için aşılama oranları ise daha düşüktü (%8,1). Yapılan çalışmalarda aşı yapılma oranlarının en çok medyadan etkilendiği ve 2009-2010 sezonundaki pandemi de aşılama oranının düşmesinin buna bağlı olabileceği gösterilmiştir [6]. Bizim çalışmamızda da ailelerin aşı yaptırmama kararında en çok medyanın etkili olduğu (%70,7) görüldü. Dolayısıyla pandemi döneminde aşılama oranındaki %50'lere varan düşme nedeni o dönemde medyada çıkan olumsuz haberler ve sağlık bakanlığı ile başbakanlık arasında fikir çatışmasına bağlanabilir. Bu nedenle ülkemizde özellikle riskli gruplar öncelikli olmak üzere influenza aşısı ile ilgili bilgi düzeyinin artırılması ve aşının popülarizasyonunun artırılması hedeflenmelidir. Kardas ve ark. çalışmasına benzer olarak bizim çalışmamızda da aşı ile ilgili başvurulan bilgi kaynağının en sık doktorlar olduğu görüldü [10]. Bunun

Tablo 1. Aşı yaptıma kararında etkili olan faktörlerin sorgulanması

	Katılıyorum (%)
Aşığı güvenilir bulmuyorum	41.4
Aşılamanın yararına inanmıyorum	34.5
Aşıdan sonra grip geçirme olasılığı var	65.7
Medyada çıkan olumsuz haberlerden etkilendim	70.7
Aşı bağışıklığımızı düşürebilir	35.0
Bir kez olunca sürekli olmak gerekiyor	30.6

Şekil 1. Çalışmaya katılan ebeveynlerin grip hastalığı ve aşısı hakkında bilgi kaynakları

ebeveynlerin çocukları söz konusu olduğunda daha güvenilir kaynaktan bilgi alma isteğine bağlı olabileceğini düşündük. Bu nedenle sağlık çalışanlarının influenza aşısına karşı inaniş ve tutumları ailelerin aşılanma ile ilgili düşünceleri üzerinde büyük öneme sahiptir.

Çalışmamızda eğitim düzeyi ve aşılanma ile çocuklarını aşılatma oranları arasında istatistiksel anlamlı fark yoktu. Yine eğitim düzeyinin aşı koruyuculuğu ile ilgili bilgi düzeyi ve aşı ile ilgili başvuru bilgisi kaynağı üzerinde etkili olmadığını saptadık. Ancak çalışmamızda eğitim düzeyi arttıkça aşının koruyuculuğunun olmadığını düşünme, yan etkisi olduğunu düşünme ve aşıyı güvenilir bulmama oranlarının arttığını gördük. Ailelerin eğitim düzeyleri ile aşı yaptıran oranları arasında istatistiksel anlamlılık olmamasına rağmen, eğitim düzeyinin artması ile aşıya karşı duyulan güvensizlik ve kaygıların istatistiksel olarak anlamlı arttığı görülmüştür. Dolayısı ile insanların en çok etkilendikleri medyada çıkan haberlerin ve sağlıkla ilgili bilgilendirmelerin ilgili uzmanlarca doğru ve kaygı giderici şekilde sunulmasının daha önemli olacağını düşünmekteyiz. Çalışmamızın kısıtlılığı tek bir hastaneyi ve tek düze hasta grubunu kapsamaktadır.

Çalışmamızın sonuçlarına göre çocuklar için aşı programları ve kampanyaları hazırlanırken aileler bilgilendirilmesi kadar çocuk sağlığı ile ilgilenen tüm sağlık çalışanlarının da olumlu yaklaşımlarının hizmet içi eğitimlerle desteklenmesi ve geliştirilmesinin önemli olduğunu düşünmekteyiz. Ayrıca ailelerin aşı ile ilgili yanlış inaniş ve tutumlarının da medya ve hekimler aracılığı ile değiştirilmesi aşı oranlarını arttırmada etkili olacaktır.

Kaynaklar:

1. Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları Derneği: Çocuklarda Üst Solunum Yolu Enfeksiyonları. İstanbul, Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları Derneği Yayınları 2002:1-19. 3-76
2. Ertuğrul T, Tanman B. Solunum Sistemi İnfeksiyonları. Olcay N, Ertuğrul T: Pediatri Cilt 2. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri 2002: 870-916.
3. Hacimustafaoğlu M. Çocuklarda influenza enfeksiyonları. ANKEM derg. 2005;19(2):101-106.
4. Bakan Recep Akdağ'a 19 domuz gribi sorusu: 19 Questions to the minister of health Recep Akdag.[<http://www.istanbulhaber.com.tr/haber/bakanrecep-akdaga-19-domuz-gribi-sorusu-19469.htm>].
5. Doerr HW, Allwinn R, Cinatl J: Against the new H1N1 influenza (swine influenza): Vaccinate or don't vaccinate (all)? That is currently the question! Infection 2009;37:379-380.
6. Torun SD, Torun F. Vaccination against pandemic influenza A/H1N1 among healthcare workers and reasons for refusing vaccination in Istanbul in last pandemic alert phase. Vaccine 2010;28:5703-5710.
7. Nichol KL. Efficacy and effectiveness of influenza vaccination. Vaccine 2008;26 Suppl 4:D17-22.
8. İkinci S., Birengel S., Çalışkan D., Akdur R. AÜTF İbni Sina Hastanesi'nde Hekim ve Hemşirelerin Mevsimsel Grip/Aşısı ile İlgili Tutum ve Davranışları. STED 2012;21:1-9
9. Torun SD., Torun F., Çatak B. Healthcare workers as parents: attitudes toward vaccinating their children against pandemic influenza A/H1N1. BMC Public Health 2010;10:596.
10. Kardas P., Zasowska A., Dec J., Stachurska M. Reasons for low influenza vaccination coverage: cross-sectional survey in Poland. Pandemic Influenza. Croat Med J 2011;52:126-133.